
ПРИКАЗ

УЧЕЊЕ – ЗАШТО И КАКО

Снежана Мирков (2013). *Учење – зашто и како: Приступуи у проучавању чинилаца који делују на учење*. Београд: Институт за педагошка истраживања, 24cm, 456 стр.

Монографија ауторке др Снежане Мирков, у издању Института за педагошка истраживања, објављена је у оквиру библиотеке „Истраживачки радови“. Ово обимно дело представља резултат дугогодишњег рада ауторке на теоријском и емпиријском проучавању проблематике процеса учења. Наслов, који на први поглед сугерише на дуализам између циљева и метода учења и поучавања, заправо јасно одсликава суштински садржај целокупног дела и сваког поглавља, као и нужну повезаност и преплитање ова два питања. Књига започиње одговорима на питања зашто су учење и знање важни у савременом друштву и какво је савремено схватање знања, а наставља се теоријским и емпиријским разматрањима која на одређени начин дају одговор на ова два питања и успостављају различит однос међу њима. Да би се овакав задатак успешно реализовао, било је неопходно употребити мултидисциплинарни приступ проучаваној проблематици. Ауторка успешно употребљава и комбинује педагошка, андрагошка, психолошка, социолошка, филозофска и знања културне антропологије у покушају да пружи што интегралнију слику о приступима у проучавању чинилаца који делују на учење. На тај начин, она, између осталог, указује и на неопходност интегралног проучавања педагошких појава, уз превазилажење дисциплинарних подела.

Обим монографије је 456 страна, а списак литературе садржи више од 250 референци. Основни текст је, поред *Предговора* и резимеа на енглеском језику, подељен у девет поглавља: *Улога учења и знања у савременом друштву*, *Психолошко-педагошка схватања о знању и настави*, *Конструктивистичка схватања о учењу*, *Схватања ученика о учењу и знању*, *Циљеви учења*, *Стратегије учења*, *Приступуи учењу – односи између мотива/циљева и стратегија учења*, *Регулација у учењу* и *Теорија самодетерминације: Другачији приступ циљевима и регулацији у учењу*.

Првим поглављем ауторка читаоца уводи у захтеве и потребе савременог друштва и подсећа на концепцију доживотног образовања, као и кључне компетенције прокламоване званичним документима европског образовног контекста. Истиче се значај учења као једне од кључних компетенција, као и стицање самообразовне компетентности како би сваки појединац могао да преузме одговорност за сопствени процес доживотног учења. Критички се преиспитују друштвени циљеви који претпостављају аутономију појединца и његову одговорност за учење као и могућности школе да ове циљеве реализује.

Друго поглавље ауторка започиње епистемолошком расправом о схватању знања и учења из различитих перспектива, а наставља психолошко-педагошком расправом о овим феноменима. Посебна пажња посвећује се дуализму између декларативног и процедуралног знања и истиче се важност развијања способности за самостално долажење до нових знања, на супрот фаворизовању способности меморисања велике количине информација. У овом поглављу разматрају се и импликације постмодернизма за науку и могућности увођења ученика у прогресивни дискурс као научни метод. Наводе се предности и мане таквог приступа, као и примери примене. У четвртој целини овог поглавља разматрају се могућности усавршавања наставе на основу савремених схватања о учењу и знању. Посебно се наглашава улога наставника и значај њиховог образовања и усавршавања како би могли да обликују погодне услове за учење ученика.

У *трећем поглављу* обрађују се конструктивистичка схватања о учењу. Нагласак је на импликацијама ових схватања за образовање и васпитање, али се даје и шири филозофско-психолошки оквир конструктивизма без кога се те импликације не могу ваљано разумети. Конструктивистички заокрет у промишљању наставног процеса ауторка илуструје преношењем фокуса са традиционалног питања како ученика натерати да учи на питање како створити услове да ученик пожели да учи. Са те полазне основе мењају се како садржаји, тако и циљеви и методе наставе. У наставку поглавља следи детаљно разматрање различитих могућности примене конструктивистичких идеја у наставној пракси и препрека које ту примену отежавају.

Четврто поглавље посвећено је епистемолошким уверењима ученика о начинима стицања знања и њиховој повезаности са когнитивним функционисањем ученика. Дат је приказ истраживања која потичу из различитих методолошких приступа, почевши од иницијалних истраживања па до савремених разматрања ове тематике. Посебна пажња посвећена је развојним истраживањима схватања о учењу и знању, а дат је и преглед проучавања концепција учења у различитим културама. Са становишта педагошке праксе, најзначајнији део поглавља представља целина у којој ауторка разматра улогу коју епистемолошка уверења ученика имају у процесу наставе/учења. Истиче се да су епистемолошка уверења ученика значајно повезана са когницијом, мотивацијом и пос-

тигнућима ученика. Осим тога, епистемолошке теорије наставника, преко школских задатака и педагошке праксе, утичу на епистемолошке теорије ученика. Стога је потребно да програми образовања наставника буду усмерени на њихова епистемолошка уверења, као и на развој мета-метакогниције, да би се подстицале промене и развој уверења.

Следећа три поглавља, иако с правом раздвојена, представљају засебну тематску целину, јер се баве циљевима и стратегијама учења, као и приступима учењу који су управо одраз различитих односа између циљева и стратегија.

На почетку *петог поглавља* ауторка истиче мотивациони потенцијал постављених циљева учења и наводи две типичне оријентације на циљеве: оријентацију на постигнуће и оријентацију на учење. Међутим, налази истраживања показују да ученици не морају бити усмерени на један тип циљева, већ да више циљева може деловати истовремено. Зато се разматрају утицаји различитих чинилаца на формирање циљева, као и различите тенденције у оквиру оријентација на циљеве. С обзиром на то да ауторка заступа тврдњу да контекст у коме се учење одвија одређује оријентацију на циљ, посебна пажња је посвећена циљевима ученика у посебним наставним предметима и њиховом деловању у посебним ситуацијама учења. Осим тога, разматра се и улога значаја који ученици придају циљевима, као и могућности деловања наставе на циљеве ученика.

Будући да различита схватања стратегија учења имају и различите импликације за наставу, ауторка *шестог поглавља* започиње приказом различитих приступа у дефинисању овог појма. Наглашава се да је подстицање развоја стратегија кроз наставу важан део подстицања ученика на независност и самосталност у учењу. Разматрају се две основне врсте стратегија: стратегије усмерене на значење и стратегије усмерене на репродукцију. Као што се у претходном поглављу наводи да ученици не морају увек бити усмерени на један тип циљева, тако се у овом тврди да једна стратегија може бити усмерена на остваривање више различитих циљева. Ауторка посебну пажњу посвећује стратегији елаборације, отвара питање модела обуке у стратегијама учења и разматра неке примере таквих модела.

У *седмом поглављу* ауторка нас уводи у расправу о веома истраживаној и више пута потврђеној дихотомији између дубинског и површинског приступа учењу. Представљени су модели интервенције усмерени на подстицање дубинског приступа и метакогниције, као и истраживања приступа учењу путем различитих инструмената. С обзиром на то да је испољавање дубинског или површинског приступа учењу функција не само индивидуалних карактеристика, већ и срединских чинилаца, резултати истраживања приступа учењу код ученика могу нам пружити и налазе о наставном контексту. На тај начин можемо поредити и ученике из различитих култура, па је то тема следеће целине у оквиру

овог поглавља. Поглавље се завршава сумирањем импликација налаза о односима између циљева и стратегија учења и о перспективама будућих истраживања.

Расправа о вези између циљева и стратегија учења добија на свом пуном значају у *осмом поглављу*, јер се примена саморегулације у учењу посматра као стратегијско понашање усмерено ка циљу. Ауторка заузима снажан став о значају развијања самосталности и одговорности ученика како би могли да управљају сопственим процесом учења. Као важни апсекти саморегулације издвајају се мотивација, когниција и метакогниција. Приказани су модели саморегулације и истакнути процеси мишљења који имају кључну саморегулативну улогу, затим стратегије саморегулације, као и мотивационе стратегије. Показано је да је регулација процеса учења повезана са стиливима учења, као и да су стилови учења повезани са академским исходима. Ауторка заступа тезу да се обликовањем средине за учење може знатно утицати на капацитет за саморегулацију код ученика.

Последње, *девето поглавље* садржи основне поставке теорије самодетерминације и пружа поглед из другог угла на проблеме саморегулације и на циљеве ученика. Посебан акценат је на педагошким импликацијама теорије самодетерминације. Ауторка указује на дихотомију између наставничког понашања усмереног на подстицање аутономије код ученика и понашања усмереног на контролу. Представљен је низ истраживања која говоре у прилог првом стилу понашања насупрот другом, указујући на то да је подстицање аутономије важно за одржавање интринзичне мотивације ученика. Поред тога, истиче се и значај целокупног школског контекста за испољавање једног од ова два стила понашања у настави.

Посебна вредност монографије огледа се у мултидисциплинарном приступу проучаваној проблематици, јасном и питком стилу писања, исцрпном и разложном повезивању теоријских и емпиријских података и њиховом критичком преиспитивању, као и у отварању многих проблема подстицајних за даља теоријска и емпиријска проучавања. С обзиром на то, књига се може топло препоручити свима који се на било који начин баве учењем/наставом. Истраживачи ће у њој пронаћи низ подстицајних теоријских разматрања и емпиријских налаза, као и смернице за будућа истраживања. Наставници свих нивоа система образовања у њој могу наћи прегршт савремених схватања учења/наставе, али и примера и идеја за свакодневни рад у пракси. Поред тога, књига може послужити као обавезна или додатна литература у програмима образовања будућих педагога, психолога и наставника.

Соња Анђелковић,
Докторанд групе за педагогију
Филозофског факултета у Београду